

Avrupa Birliği Eğitim Politikası ve Kùltürel Çeşitlilik Vurgusu

Dr. Volkan ÇATIR

Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen

volkan_catir@hotmail.com, ORCID:0000-0001-5995-9505

Özet

İki yıkıcı dünya savaşları sonrasında kurulan Avrupa Birliği birçok alanda politika yürütmektedir. Eğitim politikası, Avrupa Birliği'nin geç gelişim göstermiş bir politika alanı olmakla birlikte, bütünleşmenin kültürel ve sosyal boyutunun önem kazanması ile ön plana çıkmaktadır. AB, eğitim politikasının temel ilkesi gereği, üye devletlerin kendi eğitim modellerine saygı duymakta, üye devletler arasında işbirliği ve koordinasyon işlevini üstlenmektedir. Eğitim politikası, Maastricht Antlaşması ile ilk defa kurucu metinlerde kendine yer bulmakta, temel amaçları, eğitimin Avrupa boyutunu oluşturmak ve Avrupalılık kimliğinin güçlenmesini sağlamak olarak belirlemektedir.

AB genişleme süreçleri ile birlikte zengin bir çeşitliliğe sahip olmaktadır. Bu bağlamda çeşitlilik ve kapsayıcılık, AB eğitim politikasının önemli kavramları olarak öne çıkmaktadır. AB eğitim politikasına yönelik belgelerde, kapsayıcılık ve ayrımcılıkla mücadele gibi kültürel çeşitlilik ile ilişkilendirilebilecek vurgular yapılmaktadır. Eğitim politikası doğrultusunda yürütölen eğitim programlarında kültürel çeşitliliğin korunması ve teşvik edilmesi ayrıca yer almaktadır. Günümüzde yürütölen Erasmus Plus (+) programının 2021-2027 döneminde de kültürel çeşitliliğe ilişkin atıflar yer almaktadır. Kültürel çeşitlilik ve eğitim politikası arasındaki ilişki, AB'nin gelecek dönem bütünleşme sürecinin ilerleyişi ve oluşturulmak istenen AB kimliğinin alacağı yönü belirlemesi açısından dikkate alınması gereken bir konuyu teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Eğitim, Kültürel Çeşitlilik, Eğitim Programları, Erasmus Plus (+)

European Union Education Policy and Emphasis on Cultural Diversity

Abstract

The European Union, established after two devastating World wars, carries out policies in many areas. Although education policy is a late-developing policy area of the European Union, it comes to the fore as the cultural and social dimension of integration gains importance. As a fundamental principle of its education policy, the EU respects the diversity of its member states and undertakes the function of cooperation and coordination among the member states. Education policy finds its place in the founding texts for the first time with the Maastricht Treaty, and its main objectives are determined as creating the European dimension of education and strengthening the European identity.

The EU has a rich diversity with the enlargement processes. In this context, diversity and inclusion stand out as concepts that the EU education policy attaches importance to. In EU education policy documents, emphasis is placed on cultural diversity, such as inclusion and anti-discrimination. The protection and promotion of cultural diversity is also included in the education programs carried out in line with the education policy. The Erasmus Plus (+) program, which is currently being carried out, also includes references to cultural diversity in the 2021-2027 period. The relationship between cultural diversity and education policy constitutes an issue that needs to be taken into consideration in terms of determining the progress of the EU's next integration process and the direction of the EU identity that is desired to be created.

Key Words: European Union, Education, Cultural Diversity, Educational Programs, Erasmus Plus (+)

Giriş

Avrupa Birliği'nin kuruluş temelleri her ne kadar 20.yùzyılının ortalarında atılmış olsa da birleşmiş bir Avrupa'nın hayaline dair dùřünceler birkaç yüzyıl öncesine kadar uzanmaktadır. Tarihsel bağlantısı derine uzanan Avrupa Birliği, küresel arenada siyasi ve ekonomik konular başta olmak üzere birçok alanda politika yürütmektedir. AB'nin yürütmekte olduğu politikaların yönü Birlik içerisindeki bütünlüşme ve genişleme süreçlerinden bağımsız olmamıştır. Geniřlemenin aldığı yola bağlı olarak politika alanlarının ağırlığı ve içeriği de değişime uğramıştır. AB eğitim politikası, siyasi ve ekonomik politikalara nazaran daha geç gelişim göstermiştir. Eğitim politikası, AB'nin kurucu metinlerinde 1990'lı yılların başında yer almış, sonrasındaki kurucu metinlerde de ayrı bir başlık altında yer bulmaya devam etmiştir. AB, eğitim politikasını yürütürken eğitim programlarını araç olarak kullanmıştır.

Kùltùrel çeşitlilik kavramı, AB literatüründe 2000'li yılların başından itibaren yer almaya başlamıştır. Geniřlemenin nicelik boyutunun yanında nitelik olarak da farklılık gösterdiği 2004

genişlemesi, kültürel çeşitlilik kavramının AB literatüründe sıkça vurgulanmasını beraberinde getirmiştir. Avrupa halklarının tanışması, ortak bir Avrupa aidiyeti ve kimliğinin oluşması, AB eğitim politikasının temel amaçları olarak eğitim ve kültürel çeşitlilik arasındaki ilişkiyi öne çıkarmıştır. Günümüz AB eğitim politikasına dair resmi belgeler kültürel çeşitliliğe ilişkin direkt ve dolaylı atıflara yer vermiştir. Resmi belgelerin yanı sıra eğitim programlarının amaç, prensip ve kapsamı da kültürel çeşitlilik ile ilgili olgular doğrultusunda oluşturulmuştur.

Çalışmamız, AB eğitim politikasında kültürel çeşitlilik kavramının ne şekilde yer aldığına kurucu metinler ve eğitim programları doğrultusunda incelenmesini kapsamaktadır. Avrupa Birliği'nin kuruluş ve eğitim politikasının tarihsel arka planına değinilmiş, kültürel çeşitlilik kavramının literatürde yer alan tanımlarına vurgu yapılmıştır. Eğitim programlarındaki kültürel çeşitliliğe ilişkin değerlendirmenin devamında, sonuç bölümünde, kültürel çeşitlilik ve eğitim arasındaki ilişkinin AB'nin gelecekteki bazı tartışma alanlarına ne şekilde etki edebileceğine dair çıkarımlarda bulunulmuştur.

Avrupa Birliği'nin Tarihsel Arka Planı

Avrupa, tarihi süreçte birçok savaşın sahne aldığı bir coğrafya olmuştur. Özellikle yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşamış olduğu iki dünya savaşı bölgede ciddi bir hasara yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında gerek Avrupa'daki devletler gerekse Amerika Birleşik Devleti kıtanın tekrar barış ve huzura kavuşması için harekete geçmişlerdir.

Avrupa Birliği'nin temelleri 18 Nisan 1951 tarihinde imzalanan Paris Antlaşması ile atılmıştır. İki dünya savaşının nedenleri arasında gösterilen kömür ve demir üretimin düzenlenmesini öngören antlaşma, Batı Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda ve Belçika tarafından kabul edilmiş ve Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur. Kömür ve çelikte yapılan işbirliği, üye devletleri geniş bir ekonomik birlik sağlama çalışmalarına itmiştir. Üye devletler arasında ortak bir pazarın kurulmasını hedefleyen Roma Antlaşması yine aynı devletlerce 25 Mart 1957 tarihinde imzalanmış ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur. 1960'lı yılların başı ile 1970'li yılların sonuna kadar yaşanan genişleme süreci sonucunda üye devlet sayısının artması ve yaşanan krizlerin çözümüne yönelik tartışmalarının sonucunda 1986 yılında Avrupa Tek Senedi imzalanmıştır. Tek Senet ile ortak pazardan tek pazara geçiş hedeflenmiştir. 1992

yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile Topluluk, Avrupa Birliği adını almıştır. Maastricht Antlaşması ile AB'nin kurumsal yapısı, işleyişi ve politika alanlarına yönelik yeniden bir yapılandırma sürecine gidilmiştir. 1997 yılında Amsterdam ile 2007 yılında imzalan Nice Antlaşmaları ile Birlik düzeyinde yeni reformlar yapılmıştır. 2004 ve 2007 tarihlerindeki genişlemeler sonrasında Birlik, anayasa oluşturma çalışmalarına girişmiş fakat bazı ye devletlerde yapılan halk oylamasında olumsuz sonuç alınması üzerine rafa kaldırılmıştır. Reddedilen anayasada vurgulanan birçok konunun da yer aldığı Lizbon Antlaşması 2009 yılında yürürlüğe girmiştir. Lizbon Antlaşması kendisinden önceki temel antlaşmalarda değişiklik yapmıştır (Kaya vd., 2020: 3-11).

Birleşik Krallık'ın ayrılması ile birlikte yirmi yedi ye devletle yoluna devam Avrupa Birliği, otuzun üzerinde başlık altında politika yürütmektedir. Birlik, uluslar arası arenada siyasi ve ekonomik küresel gelişmeler doğrultusunda kendisine stratejik hedefler koymuştur. Bu bağlamda, 2019-2024 yıllarını arasında dört yeni öncelik alanı belirlemiştir. Bu ncelikler doğrultusunda ye devlet vatandaşların güvenlik ve özgürlüklerinin korunması ile Avrupa'nın değer ve çıkarlarının desteklenmesinin altı çizilmiştir. Güçlü ve canlı bir ekonominin sürdürülebilmesi, iklime zarar vermeyen, yeşili koruyan, adil ve sosyal bir Avrupa'nın inşa edilmesi, diğer öncelikli hedefler olarak vurgulanmıştır(<https://european-union.europa.eu> evrimii, Erişim Tarihi: 10.09.2023).

Kültürel eşitlilik Kavramı ve Avrupa Birliği

Kültürel eşitlilik kavramı üzerine birçok tanım yapılmış, kavramın farklı anlamlarına dikkat çekilmiş, farklı kullanımların karmaşıklığa sebebiyet verdiği hususunda tartışmalar yaşanmıştır (Bonet ve Negrier, 2015: 4). Türk Dil Kurumu kültürel çeşitliliği, “eşitidi çok olma durumu, izge, yelpaze, tenevv, spektrum” olarak tanımlamıştır (TDK Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/> (evrimii) Erişim Tarihi: 10.09.2023). Kültürel eşitlilik, Oxford Learner's Dictionary 'de “birbirinden farklı insanlar ve şeyler” biçiminde ifade edilmiştir (<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (evrimii) Erişim Tarihi: 10.09.2023). UNESCO 2005 yılında ilan ettiği Kültürel İfadelerin eşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi'nde kültürel çeşitliliği, grupların ve toplumlarının kendilerini ifade etme biçimlerinin çeşitliliği olarak betimlemiştir (UNESCO, 2005).

Kültürel çeşitliliğin tanımının yanı sıra sınıflandırılmasına ilişkin de farklı yaklaşımlar ortaya konmuştur. Kültürel çeşitlilik sınıflandırılmasında dinsel, dilsel ve etnik unsurlar ön plana çıkarılmış olsa da bölgesel ve sosyo-ekonomik farklılıklar da sınıflandırmanın diğer boyutlarını oluşturmuştur (Goclovskaet.al, 2019: 14). Kültürel çeşitlilik kavramı, yaş, cinsel eğilim, engellilik ve cinsiyet boyutlarında da sınıflandırılmıştır (Spohn et.al.,2018: 12).

Parekh, kültürel çeşitliliği üç başlık altında toplamıştır. Alt kültürel çeşitlilik başlığında, toplumda kabul gören ortak kültürün dışında bazı bireylerin kendilerine ait yaşam tarzlarını benimsediklerini belirtmiş, sanatçıların ve üst düzey yöneticilerin yer aldığı grubu örnek olarak vermiştir. Keskin ve geniş bir grup olarak tanımladığı görüngenel çeşitlilikte ise baskın kültürü şekillendirmek isteyen ve eleştiren bir grubun varlığından bahsetmiştir. Bu grubun üyelerinden bazılarını çevreci ve feminist gruplar olarak örneklendirmiştir. Son grupta yer alan toplumsal çeşitlilik ise diğer iki gruba göre tarihsel arka plana sahip, iyi örgütlenmiş, inanç ve yaşam biçimlerine bağlı olup, korumak ve devam ettirmek isteyenler olarak tasvir edilmiştir. Göçmenler, dini gruplar, yerliler toplumsal çeşitliliğin örnek grupları olarak vurgulanmıştır (Parekh, 2002: 4-5).

Kültürel çeşitliliğe ilişkin sınıflandırmalar bireyin kendisini tanımladığı unsurlar(yaş, cinsiyet, etnik köken, din vb.) temelinde olduğu kadar bireyin ait olduğu ve yaşadığı gruplar (göçmenler, yerliler vb.) doğrultusunda da yapılandırılmaktadır.

AB Eğitim Politikasına Genel Bakış

Eğitim politikası, AB tarafından temel anlaşmalarda yer bulduğu tarih dikkate alındığında geç gelişim gösteren fakat bütünleşmenin ilk dönemlerinde dikkate alınması gereken bir konu olarak değerlendirilmiştir. Öyle ki, eğitimin gerekliliği ve önemine dikkat çekmek amacıyla AB'nin kurulmasına emeği geçen Jean Monnet, AB'nin tekrar kurulma imkânı olması halinde bütünleşmenin eğitimle başlaması gerektiğine dair söylediği, pişmanlık da içeren cümleleri literatürde yer almıştır (Onursal Beşgül, 2020: 239).

Başlangıçta ekonomik ve siyasal bütünleşmeyi önemseyen Avrupa Birliği, hedeflenen bütünleşmenin üye ülkeler arasında sosyal ve kültürel anlamda bir bütünleşmeden geçeceğine inanmış, "Eğitimde Çeşitliliğe Saygı" prensibini dikkate alarak üye ülkeler arasında ortak bir eğitim politikası yürütmeyi hedeflemiştir. AB, eğitim politikasını iki temel unsur üzerine

biçimlendirmiştir. Bu unsurlar, gelecek nesillerde Avrupalılık bilincini yaratmak ve iyi yetiştirilmiş gençlerden oluşacak bir Avrupa toplumu oluşturmak olarak tanımlanmıştır (Kihir, 2004: 2).

AB, üye ve aday devletlerin kendilerine özgü eğitim sistemlerine saygı duymak konusunda hassas davranmış, eğitim politikasının esaslarını genel olarak, eğitimde fırsat eşitliği, insan hakları, zorunlu eğitim, yaşam boyu öğrenme ve Avrupa yurttası yetiştirme başta olmak üzere birçok ilke üzerine oluşturmuştur (Gülcan, 2021: 4).

Avrupa Birliği eğitim politikasının ortaya çıkışının sacayağını mesleki eğitime verilen önem oluşturmuştur. Birlik, “genel eğitimde” ulusların kendi eğitim modellerine saygı göstermiş “mesleki eğitimde” işbirliği ve uyumlaştırmayı ön plana çıkarmıştır (Atabay, 2011: 3).

Roma Antlaşması’nda eğitim politikasına ilişkin bir başlık yer almamış, ekonomik bütünleşmenin sağlanması, nitelikli işgücünün yetiştirilmesi ve istihdam gibi hedeflere ulaşılmaması için, eğitim süreleri arasında uyumlaştırma, karşılıklı diplomaların tanınması, yabancı dil öğretimi gibi amaçlar ilgili maddelerde yer almıştır. Kısacası Roma Antlaşması, eğitim konusunu mesleki eğitim bağlamında ve kısıtlı bir boyutta ele almıştır (Atabay, 2011: s.1).

Roma Antlaşması sonrasında eğitim konusunu görüşmek üzere, AB’ye üye devletlerin eğitim bakanları eğitim üzerine 1971 yılında toplanmış, yine 1972 yılında da hükmet ve devlet başkanlarınca yapılan toplantıda Birlik’in gelişmesinin sosyal alanda da kendisini göstermesi gerektiği ifade edilerek, eğitime vurgu yapılmıştır. 1974 yılında Avrupa Komisyonu tarafından eğitim politikasına yönelik öneri paketi hazırlanmış, 1976 yılında ise eğitim faaliyetlerinin eğitim başliğı altında ayrı bir komisyonca yürütülmesi gerektiği belirtilerek AB Eğitim Komisyonu kurulmuştur (Gülcan, 2021: 36).

AB eğitim politikasına ilişkin 1970’li yılların başı ile 1980’li yılların ortalarına kadar yürtlen çalışmalar istenilen seviyeye ulaşamamış, 1986 yılında Avrupa Tek Senedi’nin kabul edilmesi ile eğitimin Avrupa boyutunun oluşturulmasının önemine dikkat çekilmiştir. Mesleki eğitimin yanı sıra iş gücünün yetiştirilmesinde genel eğitimin ne kadar etkili olduğu tartışılmıştır (Atabay, 2011: s.2).

Maastricht Antlaşması ile eğitim politikası ayrı bir başlık olarak AB'nin kurucu metinlerinde kendisine yer bulmuştur. Antlaşmanın 126.-127. maddeleri eğitim politikasına ilişkin hedefleri ortaya koymuştur. Eğitim, "Eğitim, Mesleki Eğitim ve Gençlik" başlığı altında ele alınmış, başlıkla aynı isimde bir genel müdürlük kurulmuş daha sonra genel müdürlüğün ismi Eğitim ve Kültür olarak değiştirilmiştir. Maastricht Antlaşması ile mesleki eğitim ve genel eğitimin eşgüdümlü yürütülmesi gereken süreçler olarak görülmesi gerektiğinin altı çizilmiştir (Onursal Beşgöl, 2020: 243).

Amsterdam Antlaşması'nın imzalanması ile eğitim ile ilgili politikalar 149. ve 150. maddelerde tekrar düzenlenmiş, 1999 yılında Bologna Zirvesi ile 29 Avrupa ülkesi arasında yükseköğrenime ilişkin işbirliği hedeflenmiştir (Kihir, 2004: 72-78). Eğitim politikasına uyumlu bir şekilde hareket etmesi planlanan Bologna Süreci, 2010 yılına kadar Avrupa Yükseköğrenim Alanı yaratmayı hedeflemiş, uluslararası rekabet, istihdam edilebilirlik ve hareketlilik gibi üç temel prensip belirlemiştir (Onursal Beşgöl, 2020: 244-245).

1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması (Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma- ABİHA) ile eğitim politikası 165. ve 166. maddelerde düzenlenmiştir. 165.maddede Birlik'in eğitim politikasının genel prensipleri ve Birlik kurumlarının görevlerine atıfta bulunulmuş, 166.madde de mesleki eğitimin amaçları ve içeriği yine Birlik kurumlarının mesleki eğitimdeki rolü üstünde durulmuştur (Can, 2017: 106-108).

AB Eğitim Politikası ve Kültürel Çeşitlilik

AB birbirinden farklı yirmi yedi üye devlet ile birlikte farklı dinsel, dilsel ve etnik olmak üzere geniş bir kültürel çeşitliliğe ev sahipliği yapmaktadır. Kültürel çeşitlilik kavramı eğitim politikası da dâhil olmak üzere, AB'nin diğer politika alanlarında da kendisine yer bulmaktadır. Bu başlık altında kültürel çeşitliliğin yukarıda bahsedilen boyutlarının AB eğitim politikasında ele alınış şekline değinilmiştir.

Kültürel çeşitlilik kavramı, AB içerisinde süregelen Avrupalılık kimliği, demokrasi açığı, üye devlet vatandaşları arasında oluştuğu belirtilen uçurumun kapatılması, meşruiyet ve insan hakları gibi AB değerlerini de kapsayan birçok tartışmanın içerisinde yer alan bir kavram olagelmıştır.

2004 yılındaki geniş ölçekli genişleme süreci sonrası farklı etnik, din ve dilden ülkenin üyeliğe kabul, birçok alanda olduğu gibi eğitim politikasında standartlaşmayı hedefleyen AB için yeni bir mücadele alanı yaratmıştır (atır, 2022: 320-322).

AB eğitim politikası “eşitlilik içinde birlik” sloganı ile biçimlenmiştir. Maastricht Antlaşması ve Lizbon Antlaşması’nda, eğitim politikasının ye devletlerin kendi yetki alanı içerisinde yer alacağı ve Birlik’in ye devletler arasında işbirliğini teşvik edeceği belirtilmiştir. Eğitimin Birlik himayesinde merkezileşmesi gibi bir durum söz konusu edilmemiştir (Onursal Beşgl, 2020: 247).

AB, eğitim politikasını çok dilli ve çok kültürlü bir Avrupa’nın oluşturulması için önemsemiş, ye ülkelerin eğitim yoluyla birbirlerini tanıyarak dil, kültür ve fikirler bağlamında bir etkileşim sağlanacağına inanmış, yaşanacak etkileşimle gelecekte gençlerin Avrupalılık bilinciyle yetişeceğini savunmuştur (Gülcan, 2021: 44-45).

AB’nin kültürel çeşitlilik kavramına eğitim politikası da dâhil olmak birçok politika alanında yer vermesinin tarihi bir arka planı olmuştur. AB, gerek yesi olduğu uluslararası kuruluşların gerekse kendi bünyesinde ilan ettiği antlaşma ve bildirimler ile kültürel çeşitliliğin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi için taraf olmuştur.

AET Antlaşması’nda eğitime ayrı bir başlık açılmamış, Maastricht Antlaşması’nın 126.maddesinde dil çeşitliliğine vurgu yapılmış ve ye devletlerin kendi eğitim ğretim sistemlerine saygı duyacağı, Birlik’in işbirliği ve katkı sunacağı ifade edilmiştir. Yine ye devletlerin dillerinin öğretilmesine ilişkin yaptığı vurgu ile bir bağlamda kültürel çeşitliliğin altı çizilmiştir. Aynı maddenin 2.fikrasında ğrenci ve ğretim üyelerinin hareketliliğinin sağlanmasının önemine değinilmış bu bağlamda eğitim yoluyla farklı kültürel toplulukların birbirini tanınmasının n açılmıştır. 127.madde kapsamında mesleki eğitimin geliştirilmesinde ye ülkeler, üçüncü ülkeler ve uluslararası örgütlerle işbirliğine gidilmesi aynı şekilde kültürel çeşitliliğin eğitim yolu ile geliştirilmesine dolaylı da olsa olanak sağlamıştır (Maliye Bakanlığı, 2007: 43-45).

Amsterdam Antlaşması’nda eğitimde kültürel çeşitliliğe yönelik yine direkt ya da dolaylı atıflarda bulunulmuştur. Antlaşmanın 12.maddesinde AB’nin yetkileri dhilinde olmak kaydıyla politika alanlarında inanç, dil, cinsiyet, yaş, engellilik, ırk ve etnik kökene dayalı ayrımcılıkla mücadele

edeceğine yer verilmiş, bir bakıma kültürel çeşitliliğin korunacağı vurgulanmıştır. Eğitim politikası, Amsterdam Antlaşması'nın 149. ve 150.maddelerinde yer almıştır. İlgili maddelerde kültürel ve dilsel çeşitliliğe saygı duyulacağı, genel eğitim ve mesleki eğitime gençlerin erişiminin sağlanacağı, öğrenci ve öğretim üyelerinin hareketliliğin teşvik edileceğine yer verilmiştir (İKV, 2000: 49-50).

Lizbon Antlaşması öncesi yürürlüğe giren Avrupa Temel Haklar Bildirgesi (Şartı) eğitim ve kültürel çeşitlilik arasındaki ilişkinin Birlik nezdinde ne şekilde önemsendiğini göstermesi açısından önemli bir belge niteliğine sahip olmuştur. Bildirgenin 14.maddesinde yer alan “eğitim hakkı” başlığında herkesin eğitim ve öğretim görme hakkına değinilmiş, eğitim ve öğretimde bireyin kendi dini ve felsefi inanç sistemine uygun hareket edilmesine vurgu yaparak demokratik ilkelere atıfta bulunulmuştur. 21.maddede yer bulan ayrımcılığın yasaklanmasına dair ifade, kültürel, dini ve dilsel çeşitliliğe saygı gösterilmesini belirten 22.madde, engellilerin toplumla bütünleşmesini öngören 26.madde eğitim ve kültürel çeşitlilik arasındaki ilişkiye atıfta bulunabilecek olguları barındırmıştır (İHD, 2000).

Avrupa Birliği'nin İşleyişine dair antlaşma (ABİHA)'nın ön sözünde Birlik, eğitime erişimin kapsamlı ve geniş olması hususunda kararlılığını göstermiştir. ABİHA'nın 10.maddesinde Birlik, uygulayacağı politika alanlarında, dünya görüşü, etnik köken, dil, din, yaş, cinsiyet ve cinsel tercihe ilişkin ayrımcılıkla mücadele edeceğini ifade etmiştir. Eğitim politikasının yer aldığı 165.maddede, eğitimde dilsel ve kültürel çeşitliliğin göz önüne alınacağına dair “mutlaklık” ifadesi dikkat çekmiştir. Diğer antlaşmalarda da ifade edilen dillerin öğretilmesi, genel ve mesleki eğitimde hareketliliğin sağlanması, mesleki eğitimde üçüncü ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğine gidilmesi eğitimde kültürel çeşitliliğe ilişkin atılan adımlar olarak göze çarpmıştır (Can, 2017: 5-106-108).

AB eğitim politikasının temel amaçlarından biri olan Avrupa Eğitim Alanı(European Education Area) ile ilgili 2021-2030 yıllarını kapsayan işbirliği çerçeve kararı 19 Şubat 2021 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından alınmıştır. Karar, beş stratejik hedefi kapsamıştır. Kültürel ve sosyal nedenlerden dolayı eğitime erişimi sağlanamayan bireyler ile engelliler ve göçmenler başta olmak üzere dezavantajlı grupların eğitimde eşit haklara sahip olması, dinsel, dilsel, yaş, cinsiyet, aidiyet başta olmak üzere ayrımcılığa uğrayan bireylerin eğitime kazandırılması çerçeve kararında yer

bulmuştur. Eğitim alanında hareketliliğin arttırılarak farklı kültürel, sosyal gruplardan gelen kişiler arası karşılıklı kültürel anlayışın geliştirilmesi hedeflenmiştir (Council of the European Union, 2021).

AB sadece temel belgeler kapsamında kalmamakla birlikte çeşitli zirve ve toplantılarda eğitim ve kültürel çeşitliliğe ilişkin adımlar atmıştır. Birlik temel antlaşma ve belgelerinin yanı sıra uygulamış olduğu eğitim programlarında da eğitim-ğretim ile kültürel çeşitlilik arasında bağ kurmaya devam etmiştir.

AB eğitim programları 1980-1992 yılları arasında bütünleşmenin kültürel boyutuna yönelik tartışmaların ne çıktığı ve genel eğitimin önemsendiği bir dönemde oluşturulmuştur. 1986-1989 yılları arasında Comment, Erasmus, Lingua, Petra, Eurotecnet, Iris programları kabul edilmiştir. 1990'lı yılların ortasından itibaren ikinci nesil eğitim programları uygulanmıştır. Bu bağlamda 1994'te Loenardo da Vinci, 1995 tarihinde Socrates ilan edilmiştir. Socrates programı çatısı altında Erasmus ve diğer eğitim programları birleştirilmiştir. Hayatboyu ğrenme kavramı Birlik için 1990'lı yılların önemli bir atılımı olmuş ve tüm programlar Hayatboyu ğrenme Programı altında tekrar şekillendirilmiştir. Program kapsamında, Comenius (okul eğitimi), Erasmus (yükseköğretim), Leonardo da Vinci (mesleki eğitim) ve Grundtvig (yeteşkin eğitimi) programları gibi alt başlıklar oluşturulmuştur(Onursal Beşgl, 2020: 242-245).

Topluluk programları, ye ve aday ülkeler arasında eğitimde işbirliğinin geliştirilmesi amacı ile 2007-2013 dönemini kapsayan "Hayatboyu ğrenme Programı" başlığında toplanmıştır. Program, bilgi toplumunun yaratılması ve istihdam sağlanmasını öncelikli hedefler olarak ortaya koymuştur. Kültürel eşitlilik ile ilişkilendirilebilecek hedefler olarak, insan hakları ve demokrasi doğrultusunda Avrupa vatandaşlık duygusunun geliştirilmesi, kültürlerarası diyalğun sağlanması, cinsiyet eşitliğinin yaygınlaştırılması ifade edilmiştir. Ayrıca, çok dilliliğin teşvik edilmesi, özel ve dezavantajlı gruplar başta olmak üzere, sosyo-ekonomik ve kültürel geçmişlerine bakılmaksızın herkesin hayat boyu öğrenme sürecine dâhil edilmesine de vurgu yapılmıştır (KV, 2007: 5-7).

2014 yılından itibaren Birlik, eğitim programlarında yeni bir uygulamaya geçerek tüm programları Erasmus Plus (+) atısı altında toplamıştır. Avrupa Birliği Parlamentosu ve AB Konseyi'nin 2021 tarih ve 817 sayılı Erasmus Plus (+) programının düzenlemesine ilişkin kararda, farklı geçmişlere sahip kişi ve grupların eşit eğitim hakkına sahip olmasına vurgu yapılmıştır. Ayrıca anadillerin

yanı sıra en az iki yabancı dil öğretimin sağlanarak güçlü bir Avrupa kimliği, ortak kültürel miras ve çeşitlilik duygusunun oluşturulması amaçlanmıştır. Yükseköğrenim başta olmak üzere ekonomik, sosyal yetersizlikleri olan öğrencilerin finansal olarak desteklenmesi, diğer dezavantajlı gruplar ile engellilerin eğitim öğretim sürecine dâhil edilmesi, programın kuruluş ilkeleri içerisinde yer almıştır(Official Journal of the European Union, 2021).

Günümüzde yürütülen Erasmus Plus (+) programı 2021-2027 dönemlerini kapsamaktadır. Geçerli olduğu dönem için 28,4 milyar Avroluk bir bütçeyi kullanması öngörülen programa yeni dönemde üç yeni öncelik dâhil edilmiştir. Dijital Gündem, Yeşil Gündem ile Dâhil Etme ilkeleri, programın bahsedilen yeni öncelikleri arasında yer almaktadır. Dâhil Etme ilkesi gereğince AB, eğitim ve öğretimde farklı sosyal, kültürel, ekonomik yapılardan gelen farklı yaşlardaki kişilere ulaşmayı hedeflemiştir. Engelliler, göçmenler ve diğer nedenlerden dolayı eğitim ve öğretime ulaşamayan gruplarında sürece dâhil edilmesi programın yeni dönem amaçları olarak belirlenmiştir (Türkiye Ulusal Ajansı, 2021: 6-7).

Erasmus Plus (+) programı, Bireylerin Öğrenme Hareketliliği, Kurum ve Kuruluşlar Arasında İşbirliği, Politika Gelişimi ve Destek olmak üzere üç ana eylem ile Jean Monnet başlığı altında özel eylem faaliyetini kapsamaktadır. Programın 2023 yılına ait teklif çağrısı kapsam ve çeşitlilik başlığı altında, engelliler, sağlık problemi olanlar, kültürel farklılıklar, ayrımcılık, sosyal, ekonomik ve coğrafi nedenlerden ötürü eğitim ve öğretime erişim sağlayamayanlara ilişkin önlem ve tavsiyelere yer verilmiştir (European Commission, 2023: 6-19).

Sonuç

Avrupa'nın kalıcı bir barış ve huzura kavuşması amacı ile kurulan AB, sahip olduğu yirmi yedi üye devlet ve yarım milyara yakın nüfusu ile büyük bir aileyi temsil etmektedir. Ekonomik bütünleşme ile başlayan serüven siyasal bütünleşmeyi de beraberinde getirmiştir. 1970'li yıllardan itibaren ekonomik ve siyasal bütünleşmenin Avrupa halkları arasında istenilen düzeyde kabulünün olmaması, yaratılmak istenen Avrupalılık kimliğini sekteye uğratmış ve Birlik içinde yeni tartışmalara neden olmuştur. Bütünleşmenin kültürel ve sosyal boyutunun önemi, genişleme ile birlikte daha da ön plana çıkmış, eğitim konusu sosyal ve kültürel bütünleşmenin ana sacayağını oluşturmuştur. 1970'li yıllarda başlayan ve günümüzde devam eden eğitim politikası, süreç

içerisinde genişlemeye bağlı olarak hedef ve ilkelerde değişikliğe uğramıştır. Ortak kültürel mirasın bilinip korunması, Avrupalıların birbirlerini tanınması, çok dillilik gibi konulara ek olarak 2004 tarihindeki genişleme sonrası farklı dinsel, dilsel ve etnik unsurlara sahip devletlerin geniş katılımı ile kültürel çeşitlilik artmıştır. AB, ye ülkelerin sahip olduğu çeşitliliği dikkate alıp, saygı duyduğunun altını çizerek eğitim politikasında işbirlikçi bir rol üstlenmiştir.

AB politikasının temel ilkelerinde, farklı dillerin öğrenilmesi, hareketlilik yolu ile farklı kültürlerin tanınması, eğitime herkesin eşit Őartlarda erişiminin sağlanması göze çarpan önemli unsurlardır. Yaş, cinsiyet, etnik köken, cinsel yönelim, dil, din, düşünce başta olmak üzere göçmenler, engelliler ve dezavantajlı grupların eğitim hakkına yönelik vurguların AB'nin temel belgelerinde yer alması kültürel çeşitliliğin eğitim politikasındaki yeri açısından kayda değer bir gösterge olmuştur. AB ayrımcılığa karşı mücadele, kapsayıcılık ve çeşitlilik gibi kavramlara önemli belgelerinde yer vererek aynı zamanda ye devletlerinde kendi eğitim sisteminde sahip olduğu çeşitliliğe nasıl yaklaşması gerektiğine dair de bir nevi rehber de olabilmektedir.

Eğitim de kültürel çeşitlilik, aynı zamanda AB'nin oluşturmak istediği Avrupalılık kimliğinin geleceği açısından önemli olabilecek bir kavramdır. Eğitim programları yolu ile AB, farklı kültürlerden, dillerden, dinlerden insanları bir araya getirerek tanışmalarını sağlamıştır. Sahip olunan çeşitliliğin karşılıklı tanınması aynı zamanda saygıyı, barışı ve huzuru getirerek Avrupa'da bütünleşmenin ve ortak bir Avrupalı aidiyetinin oluşmasını da destekleyebilecek potansiyeli barındırmaktadır. AB eğitim politikası ve kültürel çeşitlilik arasındaki ilişki, gelecekteki AB genişlemesi ve bütünleşmesinin sağlıklı yol alması, yaratılmak istenen Avrupa kimliğinin içeriği ve kabul açısından üzerine çalışma yapılabilecek bir alanı meydana getirebilmektedir.

Kaynakça

- Atabay, S. (2011). “Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Topluluk Programları”, Avrupa Birliği Politikaları, İmaj Yayınevi, Ankara, ss.1-13.
- Can, H. (2017). Avrupa Birliği Mevzuatı, Adalet Yayınevi, Ankara, 193s.
- Council of the European Union, (2021). “Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030)”, Brussels, 19 February 2021. <https://www.consilium.europa.eu/media/48584/st06289-re01-en21.pdf> (Çevrimiçi) Erişim Tarihi: 02.07.2021.
- Çatır, V. (2022). “Avrupa Birliği Kültür Politikaları Çerçevesinde Kültürel Çeşitlilik”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- European Commission, (2023). Erasmus + Programme Guide, 442 s. https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/202304/ErasmusplusProgramme-Guide2023-v3_en.pdf (Çevrimiçi) Erişim Tarihi: 20.09.2023.
- European Union “European Union Priorities 2019-2024”, https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eupriorities/european-union-priorities-2019-2024_en (Çevrimiçi) Erişim Tarihi: 10.09.2023
- Gocłowska, Małgorzata A., And Simone M. Ritter, Hanel, P. (2019). “Cultural Diversity and Creativity” To appear in 2020 in the Encyclopedia of Creativity, 3rd Edition. https://www.researchgate.net/publication/337639058_Cultural_Diversity_and_Creativity/references (Çevrimiçi) Erişim Tarihi:10.09.2023. ss.1-17.
- Gülcan, M.G. (2021). Avrupa Birliği ve Eğitim, 7.Baskı, Pegem Akademi, Ankara, 270s.

Avrupa Birliği Eğitim Politikası ve Kùltürel Çeşitlilik Vurgusu

- İktisadi Kalkınma Vakfı, Hayatboyu Öğrenme Programı, Hazırlayan: Can Mindek, (2007). İKV Yayınları, Yayın No:203. İstanbul. 62s.
- İktisadi Kalkınma Vakfı, (2000). “Amsterdam Antlaşması (Bütünleştirilmiş Haliyle Avrupa Birliği Kurucu Antlaşmaları)” Hazırlayan: Cenk Bolayır, Yayın No:162, İstanbul. <https://www.ikv.org.tr/images/files/A6-tr.pdf> (Çevrimiçi) Erişim Tarihi: 13.09.2023.
- İnsan Hakları Derneği, (2000). “Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi”, <https://www.ihd.org.tr/avrupa-birliği-temel-haklar-bildirgesi/> (Çevrimiçi) Erişim Tarihi: 16.09.2023.
- Kaya, A., Aydın Düzgit, S., Gürsoy, Y., Onursal Beşgöl, Ö. (2020). “Giriş”, Avrupa Birliği’ne Giriş, Derleyenler: Ayhan Kaya, Senem Aydın Düzgit, Yaprak Gürsoy, Özge Onursal Beşgöl. 4. Basım, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss.1-22.
- Kihtir, A. (2004). Avrupa Birliği’nin Eğitim Politikası, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 283s.
- Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, (2007). “Avrupa Birliğini Kuran Antlaşma (Maastricht Antlaşması)”, Resmi Olmayan Çeviri, Çev. Can Baydarol, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Yayın No:118, İstanbul. <https://www.ikv.org.tr/images/files/A5-tr.pdf> (Çevrimiçi) Erişim Tarihi: 13.09.2023.
- Official Journal of the European Union, (2021). REGULATION (EU) 2021/817 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 20 May 2021 establishing Erasmus+:the Union Programme for education and training, youth and sport and repealing Regulation (EU) No 1288/2013 (Textwith EEA relevance), L 189, 28.5.2021. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0817> [HYPERLINK](#) (Çevrimiçi) Erişim Tarihi:29.09.2023.

Onursal Beşgöl, Ö. (2020). “Avrupa Birliği ve Eğitim Politikası”, Avrupa Birliği’ne Giriş, Derleyenler: Ayhan Kaya, Senem Aydın Düzgit, Yaprak Gürsoy, Özge Onursal Beşgöl. 4. Basım, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss.230-252.

Oxford Dictionary Lernaer’s <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/academic/diversity>(Çevrimiçi) Erişim Tarihi: 10.09.2023.

Parekh, B. (2002). Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek; Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori, Çev. Bilge Tanrıseven, 1. Baskı, Ankara, Phoenix Yayınevi, 480s.

Spohn, Ulrike, , Kai. Unzicker and Stephan, Vopel. (2018). “Cultural Differences in Germany: Living Together in Diversity”, Living Diversity-Shaping Society: The Opportunities and Challenges Posed by Cultural Difference in Germany, Reinhard Mohn Prize 2018, Ed. Bertelsmann Stiftung, Gütersloh, Verlag Bertelsmann Stiftung, ss.11-25.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri <https://sozluk.gov.tr> Çevrimiçi Erişim Tarihi: 10.09.2023.

Türkiye Ulusal Ajansı, (2021). “2021-2027 Erasmus +”, https://www.ua.gov.tr/media/o5kejho4/2021-2027_erasmusyenilikler_kapsaml%C4%B1_01nisan2021_.pdf (Çevrimiçi) Erişim Tarihi: 17.09.2023.

UNESCO, (2005). “Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi” <http://www.unesco.org.tr/Pages/179/177/> (Çevrimiçi) Erişim Tarihi: 13.09.2023.